

სასამართლოთა საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შეთანხმების სამართლებრივი ბუნება

ბაკურ ლილუაშვილი

სამართლის დოქტორი,
ევროპის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი,
სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

საკვანძო სიტყვები: პროროგაცია, კონსენსუსი, დავა

საერთაშორისო კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში, მხარეთა შორის დადებული შეთანხმებით სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობის თაობაზე, ერთი მხრივ, რომელიმე ქვეყნის სასამართლო იძენს უფლებამოსილებას, განიხილოს და გადაწყვიტოს დავა, თუნდაც მას თავისი კანონმდებლობის თანახმად არ გააჩნდეს საქმის განხილვაზე კომპეტენცია (პროროგაცია)*, მეორე მხრივ, განსჯადი სასამართლო კარგავს საქმის განხილვაზე კანონით მინიჭებულ უფლებას (დეროგაცია).

სანამ სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შეთანხმების არსს განვიხილავდეთ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, მოკლედ განვსაზღვროთ საერთაშორისო განსჯადობის ცნება და მისი განსხვავება ქვეყნის შიდაეროვნული კანონმდებლობით დადგენილი ტერიტორიალური განსჯადობისაგან.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-3 თავით დადგენილია განსჯადობის წესები. იგი, შეიძლება

* საქართველოს საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის 18.1 მუხლი, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 38-ე და მე-40 მუხლები, შვეიცარიის კანონი საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ მუხ. 5.

ითქვას, ორ მთავარ ფუნქციას ასრულებს. პირველი – ხდება შეიძლებისდაგვარად თანაბრობიერად საქმეების (დავების) განაწილება ქვეყნის მასშტაბით ერთი დონის სასამართლოებს შორის, მათი სამოქმედო ტერიტორიის მიხედვით. მეორე – მნიშვნელოვანი ფუნქცია გამოიხატება საქართველოს სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობის განსაზღვრისას. ანუ კონკრეტული სახელმწიფოს ზოგადად სასამართლო ხელისუფლების იურისდიქციისათვის ისეთი საქმის მიკუთვნებას, რომელიც დატვირთულია უცხოური ელემენტით.¹ კერძოდ, თუ საქმის განხილვა არ შედის რომელიმე კონკრეტული სასამართლოს კომპეტენციაში ტერიტორიული განსჯადობის ნორმების თანახმად, მაშინ, უნდა ითქვას, რომ იგი საერთოდ არ გაეკუთვნება ამ ქვეყნის სასამართლო ხელისუფლების სფეროს.

რა შემთხვევაში მივმართავთ საერთაშორისო განსჯადობის მარეგულირებელ ნორმებს? ამისათვის აუცილებელია, რომ დავა გამომდინარეობდეს საერთაშორისო კერძო სამართლებრი ურთიერთობებიდან. ეს უკანასკნელი კი არსებობს, თუ არსებობს ერთდროულად ორი პირობა: 1. ურთიერთობაში მონაწილეობს უცხოური ელემენტი. უცხოური ელემენტი ურთიერთობაში მონაწილეობს, თუ: ა) აღნიშნული სამართლებრივი ურთიერთობის ერთ-ერთი მონაწილე უცხო ქვეყნის ფიზიკური ან იურიდიული პირია, ბ) ურთიერთობის ობიექტი არის ნივთი, რომელიც საზღვარგარეთ იმყოფება და გ) იურიდიულ ფაქტს, რომელიც იწვევს სამოქალაქო ურთიერთობის წარმოშობას, შეცვლას ან შეწყვეტას ადგილი ჰქონდა უცხოეთში. 2. სამართლებრივი ურთიერთობა უნდა მოწესრიგდეს კერძო სამართლის ამა თუ იმ დარგის ნორმებით. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სკს-ის შესახებ კანონის მე-2 თავით გათვალისწინებული ნორმები წარმოადგენენ არა ორმხრივ,

არამედ ცალმხრივ საკოლიზიო ნორმებს, რაც ნიშნავს, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ვერ მიუთითებს და ვერ განუსაზღვრავს სხვა სახელმწიფოს მის სასამართლო ხელისუფლებას, რა შემთხვევაში შეიძლება გააჩნდეს მას საერთაშორისო განსჯადობა, ისევე როგორც უცხო ქვეყანა ვერ მიუთითებს საქართველოს სასამართლოებს, რა სახის დავებზე შეიძლება გააჩნდეთ საერთაშორისო კომპეტენცია. აღნიშნული ნორმებით დგინდება ცალსახად, მხოლოდ საქართველოს სასამართლოების (სასამართლო ხელისუფლების) საერთაშორისო კომპეტენცია. ე. ი. ჩვენი ქვეყნის სასამართლო იურისდიქციის გამიჯვნა სხვა სახელმწიფოს სასამართლო იურისდიქციისაგან.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება გავაკეთოთ შემდეგი დასკვნა, საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ისეთი ინსტიტუტი, როგორცაა სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობა, ადგენს სასამართლოსადმი უწყებრივად ქვემდებარე, საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ურთიერთობებიდან წარმოქმნილი რა სახის დავები უნდა მიიღოს განსახილველად და გადაწყვეტილების გამოსატანად ქვეყნის სასამართლომ (მთლიანად სასამართლო სისტემამ). აქედან გამომდინარე, აშკარად ჩანს შემდეგი განსხვავებაც, კერძოდ, საერთაშორისო განსჯადობა მოწოდებულია გადაწყვიტოს, განსხვავებით ტერიტორიალური განსჯადობისგან, არა ქვეყნის შიგნით რომელიმე სასამართლომ, არამედ რომელი სახელმწიფოს სასამართლო სისტემამ უნდა გადაჭრას მხარეთა შორის არსებული დავა.²

ამასთან დაკავშირებით აუცილებელია

1 Geimer R., 1997. Internationales Zivilprozessrecht. 3. Aufl. Köln: O. Schmidt. S.268.

2 „საერთაშორისო კერძო სამართალი ადგენს, თუ რომელი ქვეყნის სამართალი უნდა იქნას გამოყენებული, საერთაშორისო განსჯადობის შესახებ წესები ადგენს, თუ რომელი ქვეყნის სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს დავა“. იხ. Kegel G., 1987. Internationales Privatrecht. 6 Auflage. Verlag C. H. Beck. München; s. 684.

აღინიშნოს, რომ მხარეთა შორის პრო-როგაციული შეთანხმება, როგორც წესი, ცვლის ზემოთ აღნიშნულ განსხვავებას. კერძოდ, იმ ქვეყნის სასამართლოს არჩევა, რომელიც არ არის განსჯადი, გარდაუვლად გამოიწვევს ამავე ქვეყნის კონკრეტულად ამა თუ იმ სასამართლოს (შიდატერიტორიული განსჯადობა) განსჯადობაზე შეთანხმებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, შეთანხმებას მართალია გააჩნია იურიდიული ძალა, მაგრამ იგი კარგავს აზრს, გამომდინარე იქიდან, რომ შეუძლებელია იმის დადგენა-განსაზღვრა, შემდგომში უკვე საქართველოს ტერიტორიულად რომელმა (თბილისის, ბათუმის და ა. შ.) სასამართლომ უნდა განიხილოს საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი დავა. მით უმეტეს მაშინ, როდესაც იგი საერთოდ არ განეკუთვნება ჩვენი ქვეყნის სასამართლო სისტემას.

I. სამართლის წყაროები

ისევე როგორც საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართლის შემთხვევაში, სასამართლოების საერთაშორისო კომპეტენციაზე მხარეთა გარიგების სამართლის წყაროებს განეკუთვნება როგორც საერთაშორისო ხელშეკრულებები, ასევე ქვეყნის ეროვნული კანონმდებლობა. საერთაშორისო ხელშეკრულებებს საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის თანახმად უპირატესი იურიდიული ძალა აქვს შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება ჩვენი ქვეყნის კონსტიტუციას და კონსტიტუციურ შეთანხმებას. უნდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველო თითქმის არ არის მიერთებული იმ მრავალმხრივ ხელშეკრულებებს, რომლებითაც ხორციელდება საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესის საკითხების დარეგულირება საერთაშორისო დონეზე, საერთაშორისო განსჯადობის საკითხების მოწესრიგება, მათ შორის კი, სასამართლოთა საერ-

თაშორისო კომპეტენციაზე მხარეთა შეთანხმების რეგულირება. აღნიშნული ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენი ქვეყნის მიმართ, ძირითადად ეს ხორციელდება ორმხრივი ხელშეკრულებებით. მთავარ პრინციპად შეიძლება დავასახელოთ მხარეთა შეთანხმების დაუშვებლობა, თუ იგი ეხება დავას, რომელიც განეკუთვნება ჩვენი ქვეყნის განსაკუთრებულ საერთაშორისო განსჯადობას.

მიუხედავად საერთაშორისო ხელშეკრულებების იერარქიული უპირატესობისა, რა თქმა უნდა, არ გამოირიცხება საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობისადმი მიმართვა, თუ განსაკუთრებით ხდება საერთაშორისო სამართლით დადგენილი ზოგადი პრინციპის განხორციელებისათვის კონკრეტული სამართლებრივი გარემოებების დადგენა. ჩვენი ქვეყნის შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი წყაროებიდან, პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ (თავი II), რომლითაც უშუალოდ განსაზღვრულია საქართველოს სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობა, აგრეთვე საერთაშორისო კომპეტენციაზე მხარეთა შეთანხმება, მისი წესი და აღნიშნულ კანონთან ერთად, რა თქმა უნდა, ასევე „სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“ (შემდგომში სსსკ), კერძოდ, მისი მე-3 თავში მოცემული მუხლები.

II. გარიგების სუბიექტები

სკს-ის შესახებ კანონის მე-18 მუხლიდან გამომდინარე, „მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ საქართველოს სასამართლოების საერთაშორისო კომპეტენციაზე. ..“; ასევე, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლის თანახმად „თუ არ არის ერთმნიშვნელოვნად დადგენილი განსჯადი სასამართლო, მაშინ მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმების გზით დაადგინონ

სასამართლოს განსჯადობა“. მხარის ცნების განსაზღვრისათვის საჭიროა, მოკლედ განვიხილოთ იგი მატერიალური და პროცესუალური სამართლის კუთხით. ცნება ხშირად გამოიყენება სამართლის სხვადასხვა დარგში. „მხარე“, მატერიალურ სამართლებრივი თვალსაზრისით, ეს არის სამართლის სუბიექტი (ფიზიკური ან იურიდიული), რომელიც არის მატერიალურ სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე. ე. ი. ასეთი სახის ურთიერთობებს პირები ამყარებენ ურთიერთშეთანხმებით, ნებაყოფლობით (გარდა ზოგიერთი გამონაკლისებისა). სამოქალაქო პროცესში მხარე მიმართავს სასამართლოს თავისი დარღვეული უფლებებისა თუ კანონით გათვალისწინებული ინტერესების დასაცავად, ასახელებს პირს, რომელმაც დაარღვია ეს უფლება და რომელმაც უნდა აგოს პასუხი. ეს მოსარჩელის ვალდებულებაა. მოწინააღმდეგე მხარე, ანუ მოპასუხე უნდა ჩაებას პროცესში, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი წააგებს პროცესს. ე. ი. მხარეები სამოქალაქო საპროცესო სამართლის თვალსაზრისით, ეწოდება იმ პირებს, რომელთა სახელით მიმდინარეობს საქმე და რომელთა შორის დავა სამოქალაქო უფლების შესახებ სასამართლომ უნდა განიხილოს და გადაწყვიტოს. როგორც წესი, სამოქალაქო პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება „მხარის“ საპროცესო სამართლებრივ ცნებას. გამომდინარე იქიდან, რომ საქმისწარმოების დაწყებისათვის, სარჩელის მიღება არმიღებისათვის არ არსებობს იმის საჭიროება, რომ გაირკვეს წინასწარ, არის თუ არა მოსარჩელე სადავო მატერიალურ სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე და არის თუ არა იგი სადავო უფლების მქონე, ასევე არ არის საჭირო, წინასწარ გაირკვეს მოპასუხემ მართლა დაარღვია თუ არა მოსარჩელის კანონიერი ინტერესები. ყოველივე ეს გაირკვევა სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებით. მთავარია, მოსარჩელემ მიმართოს სასამართლოს სარჩელით და მიუთითოს პირი, რო-

მელმაც მისი მოსაზრებით დააღვია მისი უფლება.³ ამასთან დაკავშირებით სრულიად გარკვეულ მნიშვნელობას იძენს საპროცესო უფლებაუნარიანობა და საპროცესო ქმედუნარიანობა. სკს-ის შესახებ კანონის 21-ე მუხლის თანახმად უცხო ქვეყნის ფიზიკური და იურიდიული პირები, აგრეთვე მოქალაქეობის არმქონე პირები სარგებლობენ ისეთივე უფლებაუნარიანობით და ქმედუნარიანობით, როგორც გააჩნიათ ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეებს. ამავე კანონის 57-ე მუხლის თანახმად კი, ისინი სამოქალაქო პროცესში „სარგებლობენ ისეთივე სამართლებრივი გარანტიებით, როგორითაც საქართველოს მოქალაქეები და იურიდიული პირები“. წარმოადგენენ რა ზოგადად სამართლის სუბიექტებს, ამავედროულად არ შეიძლება, არ იყვნენ სამოქალაქო საპროცესო სამართლის სუბიექტებიც. აქედან გამომდინარე, უნდა პასუხობდნენ გარკვეულ მოთხოვნებს, რომლებსაც ადგენს საპროცესო სამართალი, კერძოდ, საპროცესო უფლებაუნარიანობასა და ქმედუნარიანობას. საქართველოში, ისევე როგორც საზღვარგარეთის ქვეყნების აბსოლუტურ უმრავლესობაში, საპროცესო უფლებაუნარიანობა და ქმედუნარიანობა ორგანულადაა დაკავშირებული მატერიალური სამართლით განსაზღვრულ უფლებაუნარიანობასა და ქმედუნარიანობასთან.⁴ თუმცა შეიძლება წამოიჭრას საკითხი, თუ უცხოელი თავისი ქვეყნის სამართლის მიხედვით არ არის პროცესუალურად ქმედუნარიანი, მაგრამ ჩვენი ქვეყნის საპროცესო კანონმდებლობით გააჩნია ქმედუნარიანობა, შეიძლება თუ არა დაიშვას სამართალწარმოებაში, როგორც

3 Rosenberg L., Schvab K. H., Gottvald P., 1993. Zivilprozessrecht. Verlag C. H. Beck., Munchen, s. 200-203. აგრეთვე Othmar J., 1993. Zivilprozessrecht. Verlag C. H. Beck., Munchen, s. 48-67.

4 მაგ. გერმანიის საპროცესო კანონმდებლობა საპროცესო უფლებაუნარიანობას განსაზღვრავს ზოგადად მატერიალური უფლებაუნარიანობის მეშვეობით. Grunsky W., 2003. Zivilprozessrecht. Verlag C.H.Beck., Munchen. S. 65-79.

პროცესუალურად ქმედუნარიანი? ვფიქრობთ, ამ მხრივ არ უნდა იყოს პრობლემა, რომ იგი აღიარონ, როგორც პროცესუალურად ქმედუნარიანი იმ ქვეყნის კანონით, რომელსაც სასამართლო განეკუთვნება.⁵ ანუ, გამოიყენონ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართლით დადგენილი წესები.

აღსანიშნავია შემდეგი გარემოებაც, კერძოდ, ა) შეთანხმება დადებულია სამართალწარმოების დაწყებამდე თუ ბ) სამოქალაქო პროცესის მიმდინარეობისას. პირველი – როგორც წესი, ასეთი სახის გარიგებები იდება სამოქალაქო სამართალწარმოების დაწყებამდე. ამ შემთხვევაში, „მხარეთა“ ცნების განსაზღვრისათვის, ზემოთ მოყვანილი მსჯელობიდან გამომდინარე, აუცილებელი იქნება პირველ რიგში მატერიალური სამართლის გამოყენება, რაც საერთაშორისო კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში ნიშნავს სასამართლოს ადგილსამყოფელი ქვეყნის საკოლიზიო სამართლის ნორმებით დადგენილი წესების განსაზღვრას (სკს-ის შესახებ კანონის 21-ე მუხ.) და, ამავე დროს, აუცილებლობის შემთხვევაში, ჩვენი ქვეყნის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესებისა და პრინციპების გამოყენებას. მეორე – შეთანხმება სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შორის იდება პროცესის მიმდინარეობისას. რაც, შეიძლება ითქვას, მხარეთა ნების ავტონომიის მნიშვნელობიდან გამომდინარე აკრძალული არ არის. ამ შემთხვევაშიც აუცილებელი გახდება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესების დაცვა. როგორცაა ისევ და ისევ მხარის საპროცესო უფლებაუნარიანობა და რაც მთავარია საპროცესო ქმედუნარიანობა, თუ მხარეს ჰყავს წარმომადგენელი (იქნება ეს საპროცესო წარმომადგენელი თუ სხვა) მისი თანხმობა და წერილობითი ფორმა.

შეიძლება გავაკეთოთ დასკვნა: მხარე-

ები დებენ რა ზოგადად გარიგებას და აღნიშნულ გარიგებაში არის ცალკე დათქმა დავის წარმოქმნის შემთხვევაში საქართველოს სასამართლოს საერთაშორისო კომპეტენციაზე, მათ (მხარეთა) ზოგადი – მატერიალურ-სამართლებრივი უფლებაუნარიანობა-ქმედუნარიანობის მიმართ უნდა გამოიყენოთ მატერიალური სამართლით დადგენილი ნორმები და მათ შორის, რა თქმა უნდა, სკს-ით განსაზღვრული პრინციპები; კერძოდ, საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის 23-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, ფიზიკური პირის უფლებაუნარიანობა და ქმედუნარიანობა განისაზღვრება იმ ქვეყნის სამართლით, რომელსაც ეს პირი განეკუთვნება; ხოლო 24-ე მუხლის თანახმად, იურიდიული პირის უფლებაუნარიანობა და ქმედუნარიანობა განისაზღვრება იმ ქვეყნის სამართლით, სადაც იურიდიული პირის ადმინისტრაციას აქვს ფაქტობრივი ადგილსამყოფელი. ხოლო შევლენ რა ისინი სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივ ურთიერთობებში, ანუ, როდესაც აღძრავენ სასჯელს, უნდა მივმართოთ სასამართლოს ადგილის ქვეყნის საპროცესო სამართალს. კერძოდ, ეს შეიძლება იყოს საპროცესო უფლება-ქმედუნარიანობა, მოსარჩელისა და მოპასუხის საპროცესო უფლება-მოვალეობები და ა. შ. ასეთი დიფერენცირებული მიდგომა უნდა აგხსნათ საპროცესო ურთიერთობებისათვის დამახასიათებელი თავისებურებებით.

III. შეთანხმების საგანი

იმისათვის, რომ განვიხილოთ, რა შეიძლება იყოს გარიგების საგანი, უნდა განვიხილოთ როგორც უწყებრივი ქვემდებარეობის, ამასთან ერთად ზოგადად განსჯადობის ინსტიტუტი.

სასამართლო უწყებრივი ქვემდებარეობა კანონით განსაზღვრულ იმ უფლებამოსილებათა ერთობლიობაა, რომლის ფარგლებში სასამართლოს

5 Шак Х., 2001. Международное гражданское процессуальное право. Изд. БЕК. Москва. ст. 260.

შეუძლია მიიღოს და განიხილოს საქმეები.⁶ სასამართლოსადმი უწყებრივად ქვემდებარე საქმეებს ეხება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-11 მუხლი. რომელშიც მოცემულია იმ ურთიერთობების სანიმუშო ჩამონათვალი, რომელთა განხილვა ექვემდებარება საერთო სასამართლოების კომპეტენციას. აქ მხოლოდ აღვნიშნავთ ერთს: ის საქმეები, რომლების არ შედის საერთო სასამართლოების უწყებრივ ქვემდებარეობაში, არ შეიძლება იყოს სასამართლოებში განხილვის საგანი, აქედან გამომდინარე, კი შეუძლებელია იგი წარმოადგენდეს საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შეთანხმების საგანს. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს განსჯადობის ინსტიტუტი, რომლის მიზანია, გაარკვიოს, რომელმა სასამართლომ უნდა მიიღოს სარჩელი და გადაწყვიტოს საქმე არსებითად. ე. ი. ისინი საქმეს განიხილავენ, როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლოები. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის III თავი განსაზღვრავს განსჯადობის ინსტიტუტს. კანონმდებლობაში არსებული კრიტერიუმების საფუძველზე დაყრდნობით, შეიძლება აღვნიშნოთ, რომ საქართველოში, ისევე როგორც სხვა ქვეყნებში, არსებობს ა) გვარეობითი და ბ) ტერიტორიული განსჯადობა. გვარეობით განსჯადობას ორი კრიტერიუმი უდევს საფუძველად 1) დავის საგანი და 2) დავის საგნის ღირებულება; ჩვენს ქვეყანაში გატარებული საკანონმდებლო ცვლილების შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ გვარეობითი განსჯადობის გარკვეული, მცირე ნიშნები დარჩა მაგისტრატი მოსამართლის ინსტიტუტის შემოღებით. კერძოდ, იგი განსაზღვრულია მე-14 მუხლით – მაგისტრატ მოსამართლეთა განსჯადი სამოქალაქო საქმეები; ისიც იმ შემთხვევაში, თუ რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს შემადგენლობაში შედის მაგისტრატი მოსამართლე.*

6 ლილუაშვილი თ., 2005, „სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, თბ. გამ. „ჯისიი“, გვ. 149.

განსჯადობაზე გარიგებას ითვალისწინებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლი. თუმცა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს წესი გათვალისწინებულია ჩვენი ქვეყნის სამართალსუბიექტთა შორის შესაძლო შეთანხმებისთვის და ამავე დროს უშვებს მხოლოდ საქართველოს ტერიტორიაზე სასამართლოებიდან რომელიმეს არჩევის უფლებას. ესეც იმ შემთხვევაში, „თუ არ არის დადგენილი ერთმნიშვნელოვნად განსჯადი სასამართლო“. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ორი სახის განსჯადობის შეცვლა არ შეუძლიათ მხარეებს, ესაა გვარეობითი განსჯადობა (სსსკ-ის მე-14 მუხ.) და განსაკუთრებული განსჯადობა (სსსკ-ის მე-16 მუხ.). ე. ი. იმ საქმეებს, რომელიც უნდა განიხილოს რაიონულმა სასამართლომ, ვერ განიხილავს მაგისტრი მოსამართლე. აქედან გამომდინარე, ისეთი სახის მხარეთა შეთანხმება, რომლითაც შეიძლება შეიცვლოს საქართველოში გვარეობითი განსჯადობა, ვერ იქნება გარიგების საგანი.

ყურადღებას იმსახურებს შემდეგი საკითხებიც, კერძოდ, როდესაც საქმე გვაქვს საერთაშორისო კომპეტენციაზე შეთანხმებასთან და ამავე დროს მხარეებს მითითებული აქვთ მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის სასამართლო, მეორე – არჩეული აქვთ საქართველოს რომელიმე სასამართლო. პირველ შემთხვევაში, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, შეიძლება ითქვას, რომ შეუძლებელი იქნება საქმის განხილვა საქართველოში, თუ მხარეები არ შეთანხმდებიან კონკრეტულ სასამართლოში დავის განხილვაზე. იგი შეიძლება სადავოც გახდეს შეთანხმების გაურკვევლობის საფუძველით, რადგან შეუძლებელია დადგინდეს, თუ რომელ სასამართლოში უნდა იქნას სარჩელი

* როგორც წესი სხვადასხვა ქვეყნებში განასხვავებენ გვაროვნულ (competence d'attribution – საფრანგეთი, sachliche Zuständigkeit – გერმანია, subject-matter jurisdiction – ინგლისი), ტერიტორიულ (ortliche Zuständigkeit – გერმანია, competence territoriale – საფრანგეთი) და ფუნქციონალურ (სპეციალურ) (funktionelle Zuständigkeit – გერმანია; competencia funcional – საფრანგეთი) განსჯადობას.

აღდრული; რაც შეეხება მეორე შემთხვევას, აქ ისმება კითხვა, შეიძლება თუ არა, რომ საერთაშორისო განსჯადობაზე შეთანხმებამ შეცვალოს ასევე ჩვენი ქვეყნის სასამართლოთა ტერიტორიული განსჯადობა? ასეთ შემთხვევაში უნდა ვიხელმძღვანელოთ საქართველოს საოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლით; ე. ი. თუ შეუძლებელი იქნება დადგინდეს უშუალოდ რომელიმე სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს დავა, მხარეებს უფლება უნდა ჰქონდეთ, თვითონ განსაზღვრონ იგი. მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ, რომ „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის მე-18 მუხლის თანახმად, „მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ საქართველოს სასამართლოების საერთაშორისო კომპეტენციაზე იმ შემთხვევაშიც, როცა ამ კანონის მე-8, მე-9 და მე-10 მუხლების მიხედვით იგი კომპეტენტური არ არის.“ რაც იმას ნიშნავს, რომ ხშირ შემთხვევებში შეუძლებელი იქნება ერთმნიშვნელოვნად განსჯადი სასამართლოს დადგენა. მაგრამ, თუ გარკვეული ობიექტური საფუძვლებით შესაძლებელი იქნება ტერიტორიული განსჯადობის მიხედვით სასამართლოს განსაზღვრა, მაშინ აუცილებელი იქნება მოსამართლემ იხელმძღვანელოს საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

რაც შეეხება განსაკუთრებულ საერთაშორისო განსჯადობას, იგი განსაზღვრულია „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონის მე-10 მუხლით, სადაც ამომწურავად არის ჩამოთვლილი ის დავის საგნები, რომელთა განხილვა მხოლოდ საქართველოს სასამართლოების კომპეტენციას განეკუთვნება. იგივე შეიძლება ითქვას სხვა ქვეყნების ეროვნულ კანონმდებლობაზე, რომელთა აბსოლუტური უმრავლესობის კანონმდებლობას გააჩნია სასამართლოების განსაკუთრებული საერთაშორისო კომპეტენციის ინსტიტუტი, რომელიც გამორიცხავს აღნიშნულ დავის საგანზე პროროგაციულ შეთანხმებას.

მაგრამ თუ მაინც საქმე გვაქვს ასეთ გარიგებასთან, სასამართლო, როგორც წესი, უარს ამბობს საქმის განხილვაზე, მისი არაკომპეტენტურობის გამო, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს მოდავე მხარეთა შეთანხმება აღნიშნული სასამართლოს საერთაშორისო კომპეტენციის თაობაზე. რადგან, როგორც წესი, ხდება იმის დადგენა, გააჩნდა თუ არა უცხო სახელმწიფოს სასამართლოს იმ საქმის განხილვაზე და გადაწყვეტილების გამოტანაზე საერთაშორისო კომპეტენცია, რომელიც შემდგომში უნდა ცნონ და აღიარონ ქვეყნის შიგნით ტერიტორიაზე, ანუ, ხომ არ გააჩნდა ამლიარებელი ქვეყნის სასამართლოს განსაკუთრებული საერთაშორისო განსჯადობა.⁷

IV. საერთაშორისო კომპეტენციაზე მხარეთა შეთანხმების სამართლებრივი ბუნება

განსაკუთრებულ ყურადღებას იწვევს შემდეგი საკითხი – სამართლის რომელი დარგით უნდა დაკვალიფიცირდეს საერთაშორისო კომპეტენციაზე შეთანხმება.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ არსებობს სამეცნიერო დოქტრინაში საკითხის გადაწყვეტის სხვადასხვა მიმართულება. პირველი – რომლის მიხედვით საერთაშორისო განსჯადობაზე შეთანხმება და მისი რეგულირება განისაზღვრება მატერიალური სამართლის ნორმებით, მეორე – რომელიც განისაზღვრება საპროცესო სამართლით და მესამე – სასამართლოთა განსჯადობაზე ხელშეკრულება, წარმოადგენს გარიგებას, რომლის ძალაში შესვლა განისაზღვრება მატერიალური სამართლით, ხოლო დასაშვებობა და მოქმედება პროცესუალური სამართლით.⁸

7 Шак Х., დასახ. ნაშრომი, გვ. 88.
 8 Шак Х., დასახ. ნაშრომი, გვ. 208. აგრეთვე, Рожкова М. А., Елисеев Н. Г., Скворцов О. Ю., 2008. „Договорное Право, соглашение о подсудности, в международной подсудности, примирительной процедуре, арбитражное (третейское) и мировое

ა. წარმოადგენს რა საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შეთანხმება გარიგებას, მისთვის დამახასიათებელია გარიგების არსებობისათვის აუცილებელი ნიშნები – ნების გამოვლენა და კონსენსუსის მიღწევა. გარიგების ცნება მოცემულია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 50-ე მუხლში, კერძოდ „გარიგება არის ცალმხრივი, ორმხრივი ან მრავალმხრივი ნების გამოვლენა რომელიც მიმართულია სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობის, შეცვლის ან შეწყვეტისაკენ“. ე.ი. იგი მიმართულია მატერიალური სამართლით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგის დადგომისაკენ.

იმ შემთხვევაში, თუ იგი უნდა დავაკვალიფიციროთ მატერიალური სამართლით, მაშინ უნდა განვიხილოთ მატერიალურ-სამართლებრივი კუთხით. ჩვენს შემთხვევაში, უნდა მივმართოთ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსს. გამომდინარე იქიდან, რომ სკს არეგულირებს სხვადასხვა ქვეყნებს შორის ნაციონალური მატერიალური სამართლით გათვალისწინებული სამართლებრივი რეგულირების განსხვავებულად მოწესრიგების ვარაუდს (კოლიზიას)*. მაგ. სკს კანონის 23-ე მუხლის თანახმად, „ფიზიკური პირის უფლებასუნარიანობა და ქმედუნარიანობა განისაზღვრება იმ ქვეყნის სამართლით, რომელსაც ეს პირი განეკუთვნება“; 29-ე მუხლის პირველი პუნქტიდან გამომდინარე „გარიგების ფორმა განისაზღვრება იმ ქვეყნის სამართლით, სადაც დაიდო ეს გარიგება ან იმ ქვეყნის სამართლით, რომელიც გამოიყენება გარიგების საგნის მიმართ“. ამავე მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად, „თუ ხელშეკრულება დადებულია წარმომადგენლის მეშვეობით, ამ მუხლის პირველი პუნქტის გამოყენებისას იგულისხმება ის ქვეყანა, სადაც იმყოფება წარმომადგენელი“.

соглашения” изд. „СТАТУТ”; МОСКВА. стр. 54-59.

* რა თქმა უნდა, როგორც საქართველოს, ასევე ზოგიერთი სხვა ქვეყნის სკს-ი უფრო ფართო მნიშვნელობისაა.

აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო განსჯადობაზე შეთანხმებას თუ დავაკვალიფიცირებთ, როგორც მატერიალურ-სამართლებრივ გარიგებას, საკოლიზიო ნორმების გამოყენების აუცილებლობის წინაშე დადგება სასამართლო.

მაგრამ, ჩვენს შემთხვევაში, განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ შეთანხმება აწესრიგებს ისეთ საკითხებსაც, რომელიც გადის სამოქალაქო კოდექსით რეგულირებული სამართლებრივი ურთიერთობების სფეროდან; კერძოდ, იგი არეგულირებს საპროცესო სამართლებრივ საკითხებს, ანუ იგი არის საპროცესო-სამართლებრივი ურთიერთობების წარმოქმნის საფუძველი.

ბ. თუ გარიგება განისაზღვრება საპროცესო სამართლით, მაშინ წარმოიშობა სხვა პრობლემა, საქართველოს, ისევე როგორც სხვა ქვეყნების საპროცესო სამართალი არ განსაზღვრავს საპროცესო შეთანხმების (ხელშეკრულების) წარმოშობის, შეცვლის და შეწყვეტის პირდაპირ წესს. ანუ, რას ნიშნავს საპროცესო გარიგების წარმოშობა, რა საფუძვლები არსებობს, როგორ შეიძლება მისი შეცვლა და შეწყვეტა. როგორც წესი, საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე, ხშირ შემთხვევაში სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შორის დადებული შეთანხმება (გარიგება) ეს არის ძირითად ხელშეკრულებაში მითითებული პირობა, რომ შემდგომში წარმოშობილი დავა გადაწყვიტოს ამა თუ იმ ქვეყნის სასამართლომ*. მაგრამ, არის ის შემთხვევაც, და ძალიანაც ხშირად, რომ მხარეები ცალკე ხელშეკრულებით თანხმდებიან, მათ შორის წარმოქმნილ, ან რომელიც შეიძლება წარმოიქმნას დავაზე ამა თუ იმ სახელმწიფოს სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობაზე.

პროროგაციული სახის გარიგება, იქნება ის ზოგადად მხარეთა ხელშეკრულებაში

* სტატიაში არ გვაქვს საუბარი საარბიტრაჟო შეთანხმებაზე, რომელიც ცალკე განხილვის თემაა.

ცალკე განსაზღვრული, თუ საერთოდ ცალკე შეთანხმება, არ წარმოქმნის მატერიალურ-სამართლებრივ უფლებამოვალეობებს. სასამართლოთა განსჯდობაზე შეთანხმება, უნდა აღვნიშნოთ, რომ უპირველეს ყოვლისა, წარმოშობს საპროცესო-სამართლებრივ უფლებას – არჩეული ქვეყნის სასამართლოსადმი მიმართვის (სარჩელის აღძვრის) უფლებას. რაც, თავის მხრივ, საპროცესო სამართლით გათვალისწინებულ ინსტიტუტს წარმოადგენს. გამომდინარე იქიდან, რომ სარჩელით მიმართვა, მისი წარმოებაში მიღება (არ მიღება) და დავის განხილვა-გადაწყვეტა წესრიგდება სამოქალაქო საპროცესო სამართლით დადგენილი წესების თანახმად. შეიძლება ითქვას, რომ შეთანხმება საერთაშორისო კომპეტენციაზე არის საპროცესო ურთიერთობების წარმოქმნის საფუძველი. შეიძლება ითქვას, რომ ასეთ პირობებზე შეთანხმება, იქნება ის ცალკე ხელშეკრულება, თუ ძირითად ხელშეკრულებაში განსაზღვრული, წარმოადგენს დამოუკიდებელ გარიგებას.⁹ თავის მხრივ, იმისათვის, რომ წარმოქმნას საპროცესო სამართლებრივი ურთიერთობა, აუცილებელია, არსებობდეს გარკვეული წინაპირობები – სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ნორმა; საპროცესო უფლებამართლობა და ქმედუნარიანობა, რაც შემდგომში, გარკვეულ შემთხვევებში, სადავო შეიძლება გახდეს და ბოლოს იურიდიული ფაქტი – სარჩელის აღძვრა სასამართლოში.¹⁰ როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქვეყნის შიგნით მხარეთა შორის სასამართლო განსჯდობაზე შეთანხმებას ითვალისწინებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლი – „თუ არ არის დადგენილი ერთმნიშვნელოვნად განსჯადი

სასამართლო, მაშინ მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმების გზით დაადგინონ სასამართლოს განსჯდობა. შეთანხმება ფორმდება წერილობით“ და რომ აღვნიშნული ნორმა ეხება ქვეყნის შიგნით ტერიტორიულ განსჯდობას და არა საერთაშორისო კომპეტენციას. რითაც იკვეთება განსხვავება სასამართლოთა განსჯდობაზე მხარეთა შორის ზემოთ აღნიშნულ შეთანხმებებს შორის.

საერთაშორისო განსჯდობაზე ხელშეკრულების დადებას და მის ფორმას განსაზღვრავს „საერთაშორისო კერძო სამართლის“ შესახებ კანონის მე-18 მუხლი. ამასთან ერთად, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლი. თუმცა ორივე მათგანი ეხება შეთანხმების, როგორც გარიგების პროცესუალურ საკითხს – პროცესუალურად მის დასაშვებობას და ფორმას (როგორც წესი წერილობითი ფორმა, ან სიტყვიერი შეთანხმება წერილობითი დადასტურებით), ამავე დროს ასევე მის პროცესუალურ-სამართლებრივ შედეგებს.

აქედან გამომდინარე, შეიძლება დაისვას კითხვა, შეიძლება თუ არა მათ შორის ადგილი ჰქონდეს კოლიზიას? კითხვაზე პასუხის გასაცემად, აუცილებელია განვსაზღვროთ, ხელშეკრულების მიმართ მატერიალური და პროცესუალური სამართალი რა სახის სამართლებრივ საკითხებს, წესებსა და პრინციპებს არეგულირებს და ადგენს.

ბ. შეთანხმება წარმოადგენს განსაკუთრებული სახის გარიგებას (SUI GENERIS)*. ანუ, მისი ძალაში შესვლა განისაზღვრება მატერიალური სამართლით, ხოლო დასაშვებობა და მოქმედება პროცესუალური სამართლით. რით შეიძლება იყოს განპირობებული ასეთი მოსაზრება?

პირველ რიგში გვსურს შევხებით, როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, გა-

9 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებათა კრებული, 2017 წ. #1 გვ. 8.

10 „სარჩელის უმოძრაოდ დატოვება, ან მის მიღებაზე უარის თქმა, მიუხედავად ლოგიკური შეუსაბამობისა, მაინც შეიძლება ჩაითვალოს საპროცესო ურთიერთობის წარმოშობის საფუძველად, რადგან მოსარჩელეს ეძლევა უფლება გაასაჩივროს სასამართლოს ასეთი მოქმედება.“ ლილუაშვილი თ., დასახ. ნაშრომი გვ. 71.

* ლათინური ტერმინი – სამართლებრივი კონსტრუქციის უნიკალურობის, გამორჩეულობის აღმნიშვნელი, მიუხედავად სხვა სამართლებრივი კონსტრუქციებთან მსგავსებისა.

რიგების ძალაში შესვლის ისეთ პირობებს საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი თვალსაზრისით, როგორცაა – ქმედუნარიანობა, გარიგების ფორმა, საცილო გარიგებები და წარმომადგენლობა გარიგებებში.

გარიგების ნამდვილობისათვის უნდა მივმართოთ სკს-ის შესახებ კანონის 27-ე მუხლს. რომლის პირველი პუნქტის თანახმად „გარიგების ან მისი ცალკეული დებულების ძალაში შესვლა და ნამდვილობა განისაზღვრება იმ ქვეყნის სამართლით, რომელიც გამოყენებული უნდა ყოფილიყო გარიგების ან მისი რომელიმე დებულების ნამდვილობისათვის“. ტერმინში „რომელიც გამოყენებული უნდა ყოფილიყო“, იგულისხმება იმ ქვეყნის სამართალი, რომელიც მხარეებმა აირჩიეს; მაგრამ თუ მხარეებს არ აურჩევიათ, მაშინ უნდა მივმართოთ გავრცელებულ პრინციპს, კერძოდ, ხელშეკრულებასთან ყველაზე მჭიდროდ დაკავშირებული ქვეყნის სამართალი. ამ შემთხვევაში ფიზიკური თუ იურიდიული პირის ქმედუნარიანობასთან დაკავშირებული საკითხი უნდა გადაწყდეს იმ ქვეყნის სამართლით, რომელსაც ეს სამართლის სუბიექტი განეკუთვნება (სკს-ის შესახებ კანონის 23-ე და 24-ე მუხლები). გარიგების ფორმასთან დაკავშირებით უნდა მივმართოთ საქართველოს სკს-ის შესახებ კანონის 29-ე მუხლს; უცხო ქვეყნის მატერიალური სამართლის ნორმებს უნდა მივმართოთ გარიგების საცილობასთან დაკავშირებითაც. ამავე დროს, საქართველოს სკს-ის 28-ე მუხლით უნდა დარეგულირდეს გარიგებაში წარმომადგენლის საკითხი. ყოველივე აქედან გამომდინარე შეიძლება დავსკვნათ, რომ საერთაშორისო განსჯადობაზე მხარეთა შეთანხმების ძალაში შესვლის ის პირობები, რომლებიც განისაზღვრება მატერიალური სამართლით, უნდა გადაწყდეს სამოქალაქო სამართლით დადგენილი წესების მიხედვით, აქედან გამომდინარე, შეიძლება საჭირო გახდეს სკს-ის ნორმების გამოყენება.

წარმოიშობა სხვა საკითხიც. თუ აღნიშნული შეთანხმება მატერიალური

სამართლით იურიდიულად ძალმოსილია, ასეთივე ნიშან-თვისებით ხასიათდება თუ არა იგი საპროცესო სამართლებრივი თვალსაზრისით. ამ შეთხვევაში ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული ორი კანონი უნდა განვიხილოთ, ესაა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი და საერთაშორისო კერძო სამართალი. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლიდან გამომდინარე, თუ ერთმნიშვნელოვნად არ არის დადგენილი განსჯადი სასამართლო, მხარეებს შეუძლიათ დაადგინონ სასამართლოს განსჯადობა შეთანხმებით, წერილობითი გზით გარიგების ხელშეკრულებაში ან სპეციალურ შეთანხმებაში განსჯადობის შესახებ. რასაც, თავის მხრივ, მოჰყვება ის სამართლებრივი შედეგი, რაც გათვალისწინებულია ამავე კოდექსით. კერძოდ, აღნიშნული მუხლის მეორე ნაწილის გათვალისწინებით. მეორე, რაც მთავარია, საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის მე-18 მუხლი. რომელიც, თავის მხრივ, ითვალისწინებს ა) წერილობით შეთანხმებას ან/და სიტყვიერად, რომელიც წერილობითი ფორმით უნდა იყოს დადასტურებული; ბ) საერთაშორისო ურთიერთობებში ჩვეულებების მიხედვით და ეს ცნობილი უნდა იყოს ან/და ყოფილიყო მხარეებისთვის; გ) დუმილით თანხმობის გამოხატვა (პროტესტის გარეშე თანხმობა). აქედან გამომდინარე, შეიძლება დავსკვნათ, რომ სასამართლოსათვის საერთაშორისო განსჯადობაზე შეთანხმება ორ უმთავრეს პრინციპს განსაზღვრავს, რაც შემდგომში აუცილებელია თვითონ სასამართლოსთვის (მოსამართლისთვის); კერძოდ, მის ფორმას, ე. ი. სასამართლოსათვის მის იურიდიულ ძალმოსილებას და მხარეთა შეთანხმების საპროცესო სამართლებრივ შედეგს – შეიძლება ითქვას სამართლებრივ ქმედებას. პირველ რიგში უნდა აღვნიშნოთ, რომ საპროცესო სამართლიდან გამომდინარე, შეთანხმების საგანი განსაზღვრავს მის ფორმას. იქნება ეს წერილობითი თუ

სხვა ფორმა. მეორე, ასევე აუცილებლად გასათვალისწინებელი, რა საპროცესო სამართლებრივ შედეგებს ითვალისწინებს მხარეთა შორის აღნიშნული გარიგება. საპროცესო სამართლებრივი შედეგი კი შეიძლება განვსაზღვროთ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლიდან გამომდინარე. ე. ი. თუ არ არის დარღვეული განსჯადობის შესახებ კანონით გათვალისწინებული მოთხოვნები, მაშინ მხარეს ერთმევა უფლება, მოითხოვოს შემდგომში (ზემდგომ ინსტანციაში) სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება იმ მოტივით, რომ აღნიშნული გადაწყვეტილება გამოტანილი იქნა არა-განსჯადი სასამართლოს მიერ.

დასკვნა

სასამართლოების საერთაშორისო განსჯადობის შესახებ წესები, რომლებიც გვაქვს საქართველოს კანონში „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“, როგორც ცალმხრივი ნორმები, განსაზღვრავენ, რა სახის დავები უნდა მიიღოს საქართველოს სასამართლოებმა (სასამართლო სისტემამ) განსახილველად და გადაწყვეტილების გამოსატანად. განსხვავებით სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი ტერიტორიული განსჯადობისგან, რომელიც აწესებს უშუალოდ ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებულმა რომელმაც სასამართლომ უნდა განიხილოს მხარეებს შორის არსებული დავა.

საერთაშორისო კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში მხარეთა პროროგაციულმა შეთანხმებამ დავის შემთხვევაში ამა თუ იმ ქვეყნის სასამართლოების არჩევის, როგორც მათ შორის წამოჭრილი უთანხმოების გადაწყვეტის საშუალებაზე, შეიძლება წარმოქმნას ამავე დროს საქართველოს სასამართლოების შიდატერიტორიული განსჯადობის საკითხის გარკვევის აუცილებლობის საკითხიც, იმ შემთხვევაში, თუ ჩვენი ქვეყნის

სასამართლოს არ გააჩნია საერთაშორისო კომპეტენცია. რაც, თავის მხრივ, ნიშნავს მოდავე მხარეთა მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე კონკრეტული განსჯადი სასამართლოს დადგენა-განსაზღვრას.

ტერმინი „მხარე“-ს გარკვევისათვის აუცილებელია მივმართოთ უცხო ქვეყნის მატერიალურ სამართლს, კერძოდ, ფიზიკური პირის შემთხვევაში პირად კანონს (Lex personalis) და იურიდიული პირის შემთხვევაში მისი ეროვნულობის კანონს (Lex societatis), ხოლო პროცესის მიმდინარეობისას უნდა ვიხელმძღვანელოთ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით, იქნება ეს საპროცესო უფლებაუნარიანობა თუ ქმედუნარიანობა, (სასამართლოს კანონი – Lex fori).

მოდავე მხარეთა პროროგაციული შეთანხმება თავისი სამართლებრივი ბუნებით განეკუთვნება განსაკუთრებული სახის გარიგებებს (Sui generis). კერძოდ, მატერიალური სამართალი უნდა გამოვიყენოთ არამართო მონაწილე სუბიექტთა, არამედ ასევე გარიგების ფორმის მიმართაც; ე. ი. მისი ნამდვილობისათვის უნდა მივმართოთ იმ ქვეყნის მატერიალურ სამართალს, სადაც მოხდა გარიგების დადება, ან თუ სხვადასხვა ქვეყანაში მყოფ პირებს შორის დაიდო ხელშეკრულება, იგი უნდა შეესაბამებოდეს ერთ-ერთი ქვეყნის სამართლის მოთხოვნებს, (Lex Loci Contractus); ამავე დროს, აუცილებელია ფორმის მიმართ გავითვალისწინოთ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესები. ამასთან ერთად, აღნიშნული შეთანხმების სამართალწარმოებაში დასაშვებობა და განხორციელება, ე. ი. შეიძლება თუ არა წარმოიშვას საპროცესო ურთიერთობა მხარეთა შორის, უნდა გადაწყდეს ასევე სამოქალაქო საპროცესო სამართლით განსაზღვრული პირობების შესაბამისად.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. <https://matsne.gov.ge>
2. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. <https://matsne.gov.ge>
3. საქართველოს კანონი საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ. <https://matsne.gov.ge>
4. Гражданское процессуальное уложение Германии; Перевод с немецкого. 2006. Москва. Изд. Волтерс Клувер.
5. Ред. Жилцов А. Н., Муранов А. И., 2001. Международное Частное Право. Иностранное Законодательство. Москва. изд. СТАТУТ.

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE THE LEGAL NATURE OF THE AGREEMENT BETWEEN PARTIES

Bakur Liluashvili

*Doctor of Law, associate professor,
European University,
Union of Law Scientist member*

KEY WORDS: Prorogation, Consensus, Dispute

RESUME

In this article, we discussed private international legal relations, including the jurisdiction agreement between parties. Also discussed subjects like international jurisdiction of courts, its notion and difference from the territorial jurisdiction within the country. This article includes sources of international law on competence of courts and the content of material and procedural law with regard to participating parties.

NOTES:

1. Geimer R., 1997. Internationales Zivilprozessrecht. 3. Aufl. Koln: O. Schmidt, S.268,. (In German)
2. Kegel G., 1987. Internationales Privatrecht. 6 Auflage. Verlag C. H. Beck. Munchen s. 684. (In German)
3. Rosenberg L., Schwab K. Gottvald P., 1993. Zivilprozessrecht. Verlag C. H. Beck. Munchen s. 200-203. (In German); Othmar J., 1993. Zivilprozessrecht. Verlag C. H. Beck. Munchen s. 48-67. (In German)
4. Grunsky W., 2003. Zivilprozessrecht. Verlag C.H.Beck. Munchen. S. 65-79. (In German)
5. Schack H., 2001. Internationales Zivilverfahrensrecht. Verlag Beck, Moskau, s. 260. (In Russian)

6. Liluashvili T., 2005 „Civil Procedural Law”, Tbilisi. p. 149. (In Georgian)
7. Schack H., Op. cit. s. 88. (In Russian)
8. Schack H., Op. cit. s. 208. (In Russian)
9. Rozhkova M., Eliseev N., Skvortsov O., 2008. “Contract Law, Agreement on Jurisdiction, International Arbitration, Procedure, Arbitration (Tertiary) and Settlement Agreement”. MOSCOW st 54-59. (In Russian)
10. Supreme Court of Georgia – Civil Cases. 2017, #1 s. 8 <http://www.supremecourt.ge/court-decisions/civil-cases/>. (In Georgian)
11. Liluashvili T., Op. cit. p. 71. (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

1. The Civil Code of Georgian <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)
2. The Civil procedure Code of Georgia <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)
3. Private International Law Code of Georgia <https://matsne.gov.ge>. (In Georgian)
4. Zivilprozessordnung deutschlands. 2006. Moskau, verlag „Wolters Kluwer”. (In Russian)
5. Private International Law. 2001. A Collection of Foreign Statutes; Moscow. S. 630. (In Russian)